

Evcil Hayvan Sahibi Olmanın Çocukların Psikolojik İyi Oluşları Üzerindeki Etkisi

The Effect of Having a Pet on Children's Psychological Well-Being

Doç. Dr. Özlem GÖZÜN KAHRAMAN ¹, Bil.Uzm. Ayşe KORKUT ², Esra
ÖZÇETİN ³

Öz

Bu araştırmanın ilk amacı evcil hayvan sahibi olmanın çocukların psikolojik iyi oluşları üzerindeki etkisini incelemektir. Ayrıca çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-baba öğrenim durumu, anne çalışma durumu ve algılanan gelir durumu değişkenlerine göre incelenmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmada nedensel karşılaştırma araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu ebeveyni çalışmaya katılmasına onay veren 9-12 yaş grubundan 51 kız ve 49 erkek çocuk olmak üzere toplam 100 çocuktan oluşmaktadır. Çalışmaya katılan çocukların %50'si bir evcil hayvana sahipken %50'sinin evcil hayvanı bulunmamaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve çocukların psikolojik iyi oluşlarını ölçmek için "Stirling Çocuklar için Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularında, evcil hayvana sahip olan çocukların psikolojik iyi oluş puanları ve evcil hayvana sahip olmayan çocukların psikolojik iyi oluş puanları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Evcil hayvana sahip olan çocukların psikolojik iyi oluş puanları anlamlı düzeyde daha yüksektir. Evcil hayvana sahip olan çocukların, evcil hayvana sahip olma süresine göre psikolojik iyi oluş puanlarında anlamlı düzeyde farklılık bulunamamıştır. Çocukların psikolojik iyi oluş puanlarının, cinsiyete, kardeş durumuna, doğum sırasına, anne-baba öğrenim durumuna, algılanan gelir durumuna ve anne çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Bu elde edilen sonuç doğrultusunda, özellikle pandemi sonrası çocuklarımızın hayatında daha da önemli bir yere sahip olan evcil hayvanların, çocukların psikolojik iyi oluştaki bu olumlu etkisinin, çocuklardaki duygu ve davranış sorunlarını önlemede de önemli olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik iyi oluş, evcil hayvan, çocukluk dönemi

Makale Türü: Araştırma

Abstract

The first aim of this research is to examine the effect of having a pet on the psychological well-being of children.. In addition, children's psychological well-being levels were examined according to the variables of the child's gender, number of siblings, birth order, parental education level, maternal employment status and perceived income status. The causal comparison research model was used in the research carried out for these purposes. The study group of the research consists of a total of 100 children, 51 girls and 49 boys, from the 9-12 age group whose parents approved their participation in the study. While 50% of the children participating in the study have a pet, 50% do not have a pet. The personal information form was used as data collection tool in the study and "Stirling Emotional and Psychological Well-Being Scale for Children" was used to measure children's psychological well-being. In the findings of the study, the difference between the psychological well-being scores of children who have pets and the psychological well-being scores of children who do not have pets was found to be significant. Children who have pets have significantly higher

¹Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, , okahraman@karabuk.edu.tr.

²Karabük Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, Çocuk Evlerinde Çocuk Gelişim Uzmanı, aayse.korkut@gmail.com.

³Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, esra.o.zctnn@gmail.com.

Atf için (to cite): Gözün Kahraman.Ö., Korkut, A., Özçetin, E. (2023). Evcil Hayvan Sahibi Olmanın Çocukların Psikolojik İyi Oluşları Üzerindeki Etkisi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(3), 966-982.

psychological well-being scores. There was no significant difference in the psychological well-being scores of the children who own a pet, according to the duration of having a pet. It was found that the psychological well-being scores of children did not differ significantly according to gender, sibling status, birth order, parental education level, perceived income status and maternal employment status. In line with this result, it is thought that this positive effect of pets, which have an even more important place in the lives of our children especially after the pandemic, on the psychological well-being of children will also be important in preventing emotion and behavior problems in children.

Keywords: Psychological well-being, pet, childhood

Paper Type: Research Article

Giriş

Günümüz modern toplumlarının en önemli sorunlarından biri bireylerin yoğun strese maruz kalmalarıdır. Çocuklar da günlük yaşamlarında büyük ya da küçük çeşitli zorluklara maruz kalarak yoğun stres yaşayabilmektedir. Örneğin yakın zamanda tüm dünya toplumlarını uzun süre etkisi altına alan COVID 19 pandemi süreci çocukları derinden etkileyen çok zorlayıcı bir yaşam deneyimi olmuş ve çocukların psikolojik sağlıklarını olumsuz yönde etkilemiştir. Christner ve arkadaşları (2021) COVID-19' un insan sosyal hayatını dramatik bir şekilde değiştirdiğini, virüsün yayılmasını yavaşlatmaya yönelik kısıtlayıcı tecrit sürelerinin özellikle çocukların ve ailelerinin psikolojik iyilik halini etkilediğini öne sürmüşlerdir. Çalışmalarında özellikle büyük çocukların (7-10 yaş), daha küçük çocuklara (3-6 yaş) göre daha fazla duygusal semptomlar gösterdiğini saptamışlardır. Burada önemli olan çocukların karşılaştıkları zorlayıcı yaşam deneyimleri karşısında sosyal duygusal açıdan sağlıklı olmalarını sağlayacak uygun desteklerin ebeveynler ve uzmanlar tarafından sağlanmasıdır. Ebeveynlerin en önemli hedefi psikolojik olarak iyi ve mutlu çocuklar yetiştirebilmektir. Çünkü mutluluk kavramı kişinin tüm enerjisi ile odaklanma, katılım sağlama ve başarılı olmasına dayalı süreci ifade etmektedir (Eaude, 2009). İyi oluş ise bireylerin içinde yaşadığı toplumun kültürü tarafından önemli olarak nitelendirilen, üretici faaliyetlerle sonuçlanan, çevresiyle yaşadığı güçlükleri aşabilme yeteneği ve tüm gelişim alanları ile bütünleşen, hayat boyu başarılı performansı ifade etmektedir (Pollard ve Rosenberg, 2003:14). İyi oluş üzerine literatür incelendiğinde *Hedonik* ve *Eudaimonik* yaklaşım olmak üzere iki bakış açısı olduğu görülmektedir. Hedonik yaklaşım iyi oluşun bir parçası olup “öznel iyi oluş” diye isimlendirilir. Eudaimonik yaklaşım, iyi oluşun diğer parçasını ifade eder ve “psikolojik iyi oluş” diye isimlendirilir (Memiş ve Duran, 2019). Mutlu olmakla ilgili olan hedonik iyi oluş (öznel iyi oluş) kavramı, olumlu ve olumsuz duygular arasındaki dengeyi kurarak, haz almayı ve üzüntüden kaçınmayı içerir (Ryan ve Deci, 2001; Springer ve Hauser, 2006). Eudaimonik yaklaşım (psikolojik iyi oluş) ise insanların psikolojik performansını, yaşam doyumunu, olumlu kişilerarası ilişkiler geliştirme ve sürdürme becerisini ifade eder. Psikolojik iyi oluş genel olarak “iyi veya kötü hissetme” durumudur ve özerklik, kendini kabul etme, kişisel büyümeyi deneyimleme, benlik saygısı ve kendine güven gibi faktörlerle ilişkilidir (Abed, Pakdaman, Heidari ve Tahmassian, 2016, Ryff, 1989). Psikolojik iyi oluş kişinin her zaman iyi hissetmesi anlamına gelmemektedir. Kişinin kendisine üzüntü veren duyguları yaşaması normaldir ve bu duyguları yönetebilmek için psikolojik iyi oluş devreye girer. Eğer üzüntü veren duygular uzun sürerse psikolojik iyi olma durumu tehlikeye girebilir (Huppert, 2009). Bireylerin psikolojik iyi oluş düzeyleri yüksek olduğunda diğer kişilerle olan iletişimi, motive olma seviyeleri ve hayattan zevk alma oranları artmaktadır. Bunun aksine psikolojik iyi oluş seviyesi azaldığı zaman ise kişiler kendilerini yalnız hissedebilir (Kanbur ve Mazıoğlu, 2021).

Çocuklarda psikolojik iyi oluş konusunda ortak bir tanım kullanılmamakla birlikte genel olarak çocukların gelişim özelliklerinden beklenen davranışları gerçekleştirip gerçekleştirmediği, çocukların içinde bulunduğu gelişim döneminin görevlerini yerine getirip getirmediği ile ilgili özelliklere odaklanıldığı görülmektedir. Ancak literatürdeki çalışmalar psikolojik iyi olma halinin, çocuğun sadece gelişim özelliklerini yerine getirip getirmediği ile sınırlı olmadığını, yalnızca gelişim özelliklerinden beklenen davranışları yerine getirmesinin beklenmesinin hatalı

olabileceğini vurgular. Çocuklarda psikolojik iyi oluş, karışık, çok yönlü, birden fazla disiplin ile ilgili kavramı ifade etmektedir (Atan ve Buluş, 2021). Axford (2009) ise, çocuğun iyi oluşunu vurgulamada “*haklar, yoksulluk, yaşam kalitesi ve sosyal dışlanma*” olmak üzere dört kavram üzerinde durmuştur. Çocukta psikolojik iyi oluşu anlamak için, yapıcı ve bireyselleşme süreçlerinden kaynaklanan pozitif gelişimin anlaşılması gerekir. Sosyalleşme yoluyla çocuk, başkalarıyla ilişkiler kurarak, sürdürerek, toplumun kabul ettiği bir üyesi olarak topluma bütünleşir. Bireyselleşme ise, kişisel kimlik oluşturarak, benlik duygusu geliştirerek ve sosyal çevre içinde kendine özel bir yer bularak kendisini diğerlerinden ayırmayı gerektirir (Holte, Bekkhus, Barry ve Borge, 2014). Psikolojik iyi oluş, insanların günlük hayattaki faaliyetleri ile uyumlu olduğunda, kendi benimsedikleri değerlerle bir bütün olduğunda veya bu değerlerle meşgul olduğunda ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde insanlar kendilerini canlı ve otantik hissederek, gerçekte oldukları gibi var olacaklardır (Ryan ve Deci, 2001). Araştırmacılar, psikolojik iyi oluşu yüksek olan çocukların öz-yeterlik ve benlik saygılarının yüksek olmasından dolayı ruhsal açıdan sağlıklı olduklarını ve böylece sosyal- duygusal gelişimlerini de pozitif yönde etkilediğini bulmuşlardır (Abed, vd., 2016; Atan ve Buluş, 2021). Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler kuramına göre çocuklarda psikolojik iyi oluş aile faktörleri (aile yapısı, aile geçmişi, hane içi ilişkiler ve ebeveynlerin çocuklara yönelik davranışları), sağlık faktörleri (sağlık sorunları, sağlık geçmişi ve çeşitli sağlıkla ilgili davranış türleri), ekonomik faktörler (ebeveynler, iş ve sosyoekonomik statü ve ailelerin refah düzeyi) ve politik faktörlerden (sosyal ve refah politikaları) etkilenebilir (Amerijckx ve Humblet, 2014; Dünder ve Demirli, 2018). Özetle, çocukların psikolojik iyi oluşu birden fazla faktöre bağlı olarak değişiklik gösterebilir.

Psikoloji alanında yapılan çalışmalarda, çocukların sosyal ve psikolojik gelişimlerini olumlu yönde etkileyen deneyimlerden birinin de evcil hayvan beslemek olduğu belirtilmektedir (Büyükcebeci ve Yılmaz, 2019). Çünkü çocuklar evcil hayvan edinerek hayvanlarla sosyal etkileşime girip olumlu etkileri olan güçlü bir bağ kurarlar. Çocuk sahiplendiği hayvanın bakımını üstlenerek hem sorumluluk almakta ve hem de onlara sarıldıklarında huzurlu hissederek çevresi ile iletişimde olumlu davranışlar sergilemektedir (Alyüz ve Güngör Aytar, 2017; Beck ve Katcher, 2003; Haskaya Suna, 2019; Lakatos ve Vejnelka, 2018; Rook, 2014). İnsan-hayvan etkileşimleri stres azaltma ve sosyal destek yoluyla yürütücü işlevleri (planlama, dikkat, hafıza, öz düzenleme için temel oluşturan süreçler) geliştirmek için fırsatlar sağlayarak davranışları etkileyip, iyileştirebilir (Ling, Kelly ve Diamond, 2016). Ayrıca evcil hayvanların öğrenme için güçlü motive ediciler olduğu (Melson, 2003; Poresky, 1996), dil edinimini kolaylaştırarak çocuklarda sözel becerileri geliştirebileceği vurgulanmaktadır (Lakatos ve Vejnelka, 2018). Evcil hayvan sahibi olmanın çocukların aileleri ve akran ilişkileri üzerinde de olumlu etkileri olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin Paul ve Serpell (1996), yeni bir evcil köpek edinmenin ilk sahiplik yılı boyunca ortaokul çağındaki 27 çocuğun ve ailelerinin yaşamları üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmalarında, köpek sahibi olan ailelerin köpek sahibi olduktan bir ay sonra evlerinde birlikte daha fazla boş zaman aktivitelerine katıldıklarını ve çocuklarının arkadaşları tarafından daha sık ziyaret edildiklerini belirlemişlerdir. Purewal ve arkadaşları (2017) çalışmalarında evcil hayvanların insanların sosyal etkileşimleri için katalizör görevi sağlayarak çocuklarda yalnızlığı azaltabileceğini ve benlik saygılarını artırdığını ifade etmişlerdir. Böylece artan benlik saygısı ve benlik değerinin çocuklarda kaygı, depresyon, davranış sorunlarını azaltarak akademik başarıyı olumlu yönde destekleyebileceğini vurgulamışlardır. Ebeveynler de çocuklarının yalnızlıklarını gidererek onlara arkadaşlık yaptığını düşünerek çocuklarının evcil hayvana sahip olmalarını destekleyebilir. Ayrıca çocuklarının empati, sorumluluk, hatta ölüm ve yas gibi duyguları deneyimleyerek genel yaşam becerilerine kolay uyum sağlamaları açısından da çocuklarının evcil hayvan sahipliğini isteyebilirler. Çünkü günümüz ebeveynleri evcil hayvan bakımının çocukları bilgisayar oyunlarından, televizyondan uzaklaştırdığını ve sürekli hareket halinde olmalarını sağlayarak egzersizler yapmaya teşvik ettiğini fark etmişlerdir (Ormerod, 2012). Yapılan bazı araştırmalar bireylerin çocukluk döneminde evcil hayvana sahip olmasının sosyal açıdan önemli bir kaynak olduğu ve evcil hayvana sahip bireylerin empati yeteneklerinin daha fazla geliştiğini ve evcil hayvanlara karşı

olumlu tutumları etkilediğini göstermektedir (Poresky ve Hendrix, 1989; Vizek-Vidovic vd., 2001) . Ayrıca çocuklar hayvanları insanlara göre daha az tehdit edici olarak görürler. Beetz, Uvnas-Moberg, Julius ve Kotrschal, (2012) yaptığı bir araştırmada insan ve hayvan etkileşiminde oksitosin ve nörotransmitter düzeyinin yüksek olduğunu ve böylece prososyal davranışları artırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Bağlılık hormonu olarak bilinen oksitosinin, kaygı düzeyini azaltarak çocuğun kendini güvende hissetmesini ve sosyal hayattaki ipuçlarını fark etmesini sağladığını vurgulamışlardır. Ayrıca evcil hayvana sahip olmanın çocukların empati yeteneğini geliştirdiği, ailesi dağılmış veya aile bağları kopmuş olan çocuklara da sosyal destek sağladığı belirtilmektedir. Ailesi boşanmış veya ayrılmış olan çocukların, evcil hayvanlara sıkı sıkıya bağlanmalarına paralel olarak bu zorlu süreçleri daha kısa sürede atlatabildikleri görülmüştür (Bergler ve Hoff, 2001; Poresky, 1990;). Grajfoner, Ke ve Wong (2021), 448 Malezyalı katılımcıyla COVID-19 tecridi sırasında evcil hayvanların insan ruh sağlığı ve refahı üzerindeki etkisini inceledikleri kesitsel çalışmalarında, evcil hayvan sahiplerinin önemli ölçüde daha iyi başa çıkma öz yeterliliği, önemli ölçüde daha fazla olumlu duygu ve daha iyi psikolojik iyilik hali bildirdiklerini saptamışlardır.

Evcil hayvan sahipliği, insan-hayvan etkileşiminin en yaygın biçimidir ve ruh sağlığında olumlu etkileri olduğu düşünülebilir. Ancak özellikle ülkemizde bu konuya ilişkin çalışmalara odaklanılmadığı görülmüştür. Alanyazında ise Scoresby ve arkadaşları (2021) evcil hayvan sahipliği ve yaşam kalitesini inceledikleri sistematik derleme çalışmalarında konuyla ilgili 54 araştırmanın sadece 8 tanesinin çocuk ve ergenlerle gerçekleştirildiğini tespit etmişlerdir. Bu sonuç hem yurtiçi hem de yurtdışı araştırmalarda evcil hayvan sahipliğinin çocuğun sosyal duygusal gelişimine ve diğer gelişim alanlarına etkilerini inceleyen araştırma sayısının çok yetersiz olduğunu göstermektedir. Oysaki çocukların bu sevimli dostlarıyla etkileşimleri özellikle pandemi sonrası çok yaygınlaşmıştır. Bu nedenle bu çalışmada evcil hayvan sahipliğinin çocukların psikolojik iyi oluşları üzerindeki etkisi incelenmiştir.

1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, ilk amacı çocukların evcil hayvana sahip olma durumlarının psikolojik iyi oluşları üzerindeki etkisini incelemektir. Ayrıca çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri çocuğa ve aileye ait çeşitli değişkenler açısından da değerlendirilecektir. Bu doğrultuda çalışmanın araştırma soruları aşağıda verilmiştir.

1. Evcil hayvana sahip olan ve olmayan çocukların psikolojik iyi oluş puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Evcil hayvana sahip olma süresine göre çocukların psikolojik iyi oluş puanlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-baba öğrenim durumu, anne çalışma durumu ve algılanan gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan nedensel karşılaştırma modeli kullanılmıştır. Nedensel karşılaştırma araştırma modeli, araştırma kapsamına giren katılımcılara veya koşullara müdahale etmeksizin katılımcılara ait farklılıkların nedenlerini veya sonuçlarını incelemeyi hedefler. Bu modelde belli bir değişken açısından farklılaşan gruplar birbiriyle karşılaştırılır (Büyüköztürk, 2020, s.18). Nedensel karşılaştırma araştırmalarındaki konular, genel olarak araştırmacıların yaptıkları gözlemlerden belirlenmektedir. Pandemi sürecinde de ebeveynlerin çocuklarının bu süreci daha rahat atlatalmaları için evcil hayvan edindirmiş olmaları araştırmacıların dikkatini çektiğinden bu konu üzerinde odaklanılmıştır. Bu çalışmada çocukların

psikolojik iyi oluş düzeyleri evcil hayvana sahip olma durumu üzerinden inceleneceği için evcil hayvana sahip olan ve olmayan iki çocuk grubu oluşturulmuştur.

2.2.Çalışma grubu

Araştırmaya 9-12 yaş grubundan evcil hayvana sahip olan 50 çocuk ve evcil hayvana sahip olmayan 50 çocuk olmak üzere toplam 100 çocuk dahil edilmiştir. Katılımcılar aynı gelişim döneminde bulunan 9-12 yaş grubu çocuklardan belirlenerek gruplar arasında özdeşlik sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırmada evcil hayvana sahip olan çocuklara erişmek zorlanılabilecek bir hedef kitle olduğundan verilerin toplanmasında kartopu örneklem yöntemi kullanılmıştır. Kartopu örnekleme yönteminde öncelikle evrene ait birimlerden biri ile temas kurulmaktadır. Bu yöntemde araştırma yapacak olan kişinin ayrıntılı bilgi alabileceği birey ile yaptığı görüşmeden sonra, bireyin yakınında bulunan diğer bireyleri önermesi ile benzer özelliklerde olan başkalarını öğrenmesini ifade eder. Bu şekilde, sanki bir kartopunun büyümesi gibi örneklem büyüklüğü genişler (Ekiz, 2020, s.116; Kılıç, 2013). Evcil hayvana sahip olan çocuklara ulaşabilmek için, incelenilen olgu ile ilgili olarak evrende bilgi sahibi olduğu düşünülen veteriner kliniklerindeki uzmanlar ve petshop sahipleriyle iletişime geçilerek evcil hayvanı olan 50 çocuk ve ailesine ulaşılmıştır. Evcil hayvana sahip 50 çocuğa ulaşıldığından gruplararası denkliliği sağlamak için evcil hayvana sahip olmayan 50 çocuğa ulaşılmıştır. Tablo1 de çocuklara ve ailelerine ait demografik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1.Çocuğa ve aileye ait demografik bilgiler

		Frekans	Yüzde
Çocuğun cinsiyeti	Kız	51	51.0
	Erkek	49	49.0
Çocuğun yaşı	9	26	26.0
	10	30	30.0
	11	20	20.0
	12	24	24.0
Çocuğun kardeş durumu	Var	77	77.0
	Yok	23	23.0
Çocuğun doğum sırası	İlk Çocuk	50	50.0
	Ortanca	17	17.0
	Son Çocuk	33	33.0
Anne öğrenim durumu	İlkokul	16	16.0
	Ortaokul	16	16.0
	Lise	31	31.0
	Üniversite (önlisans/ lisans)	31	31.0
	Lisansüstü(Yüksek lisans/ Doktora)	6	6.0
Baba öğrenim durumu	İlkokul	10	10.0
	Ortaokul	14	14.0
	Lise	35	35.0
	Üniversite (önlisans/ lisans)	33	33.0
	Lisansüstü(Yüksek lisans/ Doktora)	8	8.0
Anne çalışma durumu	Çalışıyor	45	45.0
	Çalışmıyor	55	55.0
Ailenin algılanan gelir durumu	Düşük	0	0.0
	Orta	48	48.0
	İyi	47	47.0

	Çok İyi	5	5.0
Evcil hayvana sahip olma durumu	Evcil Hayvanım Var	50	50.0
	Evcil Hayvanım Yok	50	50.0
Evcil hayvana sahip olma süresi	1 Yıldan Az	17	34.0
	2-3 Yıl	18	36.0
	3 Yıl ve Üstü	15	30.0

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ve çocukların psikolojik iyi oluşlarını ölçmek için “Stirling Çocuklar için Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği” kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formunda, çocuğun cinsiyeti, yaşı, kardeş durumu, doğum sırası, anne-babanın öğrenim durumu, anne çalışma durumu ve algılanan gelir durumu, evcil hayvana sahip olma durumu ve evcil hayvana sahip olma süresine ilişkin sorular bulunmaktadır. Kişisel bilgi formu annelerden alınan bilgiler sonucu doldurulmuştur.

2.3.2. Stirling Çocuklar için Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği

Ölçek Liddle ve Carter (2015) tarafından geliştirilen tek boyutlu ölçme aracıdır. 12 maddeden (örn, Kendimi rahatlamış hissediyorum) oluşmaktadır ve 5’li likert tipli (1/Asla-5/Her zaman) derecelendirmeye sahiptir. Yüksek puan alan çocukların duygusal ve psikolojik iyi oluş düzeyinin yüksek olduğu belirtilmektedir. Ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışması 2016 yılında Akın ve ark. (2016) tarafından, 63 erkek 86 kız olmak üzere toplam 149 ilkökul, ortaokul ve lise öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Sınıfları 4 ile 11 arasında değişen katılımcıların yaş aralığı 9-16 arasındadır. Doğrulayıcı faktör analizinde tek boyutlu modelin iyi uyum verdiği görülmüştür ($\chi^2=96.87$, $sd=54$, $RMSEA=.073$, $SRMR=.051$, $CFI=.93$, $IFI=.93$, $GFI=.90$). Ölçeğin madde toplam korelasyon katsayıları .57 ile .73 arasında sıralanmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayısı .90 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışma için ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayısı ise .79 olarak hesaplanmıştır.

2.4. Veri Toplama Süreci

Araştırma verilerinin toplanması için Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan (01.04.2022 tarih ve 31 nolu karar) izin alınmıştır. Etik kurul izni alındıktan sonra iki veteriner kliniği ve iki petshopa gidilerek evcil hayvana sahip olan çocuklara, çevredeki bireylerin yardımıyla zincirleme olarak evcil hayvana sahip olmayan çocuklara ulaşılmıştır. Araştırma verileri 2022 Mayıs ayı içerisinde toplanmıştır. Çalışmada katılıma gönüllülük ilkesine uygun olarak önce çocukların velisinden yazılı onam alınmış, ebeveyni tarafından izin verilen çocukların da ayrıca sözlü onamları alınarak ölçeklerin uygulaması yapılmıştır. Ölçeğin uygulaması çoğunlukla çocuğun kendi evinde yüz yüze görüşme yoluyla yapılırken 20 çocuk için telefonla görüşme yolu ile gerçekleştirilmiştir. Kişisel bilgiler formu ise anneler tarafından doldurulmuştur. Görüşmelerde araştırmacılar çocuklarla yakınlık kurabilmek ve güvenlerini sağlamak için kısa bir sohbet yaptıktan sonra çocuklara ölçeği uygulamışlardır. Görüşmeler her çocuk için yaklaşık 15-20 dk. sürmüştür.

2.5. Verilerin Analizi

Bu çalışmada toplanan veriler SPSS programına işlenerek bilgisayar ortamında analizleri yapılmıştır. Araştırma problemlerine yanıt aranmadan önce araştırma verilerinin normal dağılımı dağılımadığını belirlemek için normallik testi sonuçları dikkate alınmıştır. Buna göre araştırmaya katılan çocukların *Stirling Çocuklar için Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeğinden* aldıkları puanların çarpıklık ve basıklık değerlerinin (çarpıklık değeri: -.774; basıklık değeri: 1.365) -2 ile

+2 arasında yer aldığı saptanmıştır. Bu nedenle araştırma verilerinin normal dağıldığı kabul edilmiştir. Normal dağılıma sahip verilerin analizinde parametrik analiz yöntemleri kullanılmaktadır. Araştırma problemlerine yanıt aramada bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü ANOVA analizi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde sırasıyla, çocukların evcil hayvana sahip olma durumları ve evcil hayvana sahip olma süresine göre psikolojik iyi oluş puanları arasındaki farklılığa ve çocukların psikolojik iyi oluş düzeylerinin çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-baba öğrenim durumu, anne çalışma durumu ve algılanan gelir durumu değişkenlerine göre analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 2. Çocukların evcil hayvana sahip olma durumlarına göre ŞÇDPİÖÖ puanlarına ilişkin t testi sonuçları

	Evcil hayvana sahip olma durumu	N	\bar{x}	ss	sd	t	p
ŞÇDPİÖÖ Toplam Puanları	Evcil Hayvanım Var	50	47.1800	5.72388	98	2.284	.025*
	Evcil Hayvanım Yok	50	44.3800	6.51181			

Tablo 2’de çocukların evcil hayvana sahip olma durumlarına göre ŞÇDPİÖÖ puanlarının t testi sonuçları incelendiğinde, çocukların ŞÇDPİÖÖ puan ortalamalarının evcil hayvana sahip durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p < .05$). Bu sonuca göre, evcil hayvana sahip olan çocukların psikolojik iyi oluş düzeylerinin evcil hayvana sahip olmayan çocuklardan daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Çocukların evcil hayvana sahip olma sürelerine göre ŞÇDPİÖÖ puanlarına ilişkin ANOVA testi sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	47.132	2	23.566	.711	.496
Gruplar İçi	1558.248	47	33.154		
Toplam	1605.380	49			

Tablo 3’te çocukların evcil hayvana sahip olma sürelerine göre ŞÇDPİÖÖ puanlarının ANOVA testi sonuçları incelendiğinde, çocukların ŞÇDPİÖÖ puan ortalamalarının evcil hayvana sahip olma sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > .05$).

Tablo 4. Çocukların cinsiyet durumlarına göre ŞÇDPİÖÖ puanlarına ilişkin t testi sonuçları

	Çocuğun Cinsiyeti	N	\bar{x}	ss	sd	t	p
ŞÇDPİÖÖ Toplam Puanları	Kız	51	46.3725	6.26725	98	.965	.337
	Erkek	49	45.1633	6.25615			

Tablo 4’te çocukların cinsiyet durumlarına göre ŞÇDPİÖÖ puanlarının t testi sonuçları incelendiğinde, çocukların ŞÇDPİÖÖ puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > .05$).

Tablo 5. Çocukların kardeş durumuna göre ŞÇDPİÖÖ puanlarına ilişkin t testi sonuçları

	Çocuğun Kardeş Durumu		N	\bar{x}	ss	sd	t	p
	Var	Yok						
ŞÇDPİÖÖ toplam puanları	Var		77	45.9351	6.72062	.76589	.451	.653
	Yok		23	45.2609	4.46417	.93084		

Tablo 5'te çocukların kardeş durumlarına göre ŞÇDPİÖÖ puanlarının t testi sonuçları incelendiğinde, çocukların ŞÇDPİÖÖ puan ortalamalarının kardeş durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>.05$).

Tablo 6. Çocukların doğum sırasına göre ŞÇDPİÖÖ puanlarına ilişkin anova testi sonuçları

	Kareler		sd	Kareler		F	p
	Toplamı	Ortalaması		Ortalaması	F		
Gruplar Arası	85.145	2	42.572	1.088	.341		
Gruplar İçi	3794.015	97	39.114				
Toplam	3879.160	99					

Tablo 6'da çocukların doğum sırasına göre ŞÇDPİÖÖ puanlarının ANOVA testi sonuçları incelendiğinde, çocukların ŞÇDPİÖÖ puan ortalamalarının doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>.05$).

Tablo 7. Anne ve baba öğrenim durumuna göre çocukların ŞÇDPİÖÖ puanlarına ilişkin ANOVA testi sonuçları

		Kareler		sd	Kareler		F	p
		Toplamı	Ortalaması		Ortalaması	F		
Anne öğrenim durumu	Gruplar Arası	60.110	4	15.027	.374	.827		
	Gruplar İçi	3819.050	95	40.201				
	Toplam	3879.160	99					
Baba öğrenim durumu	Gruplar Arası	87.353	4	21.838	.547	.702		
	Gruplar İçi	3791.807	95	39.914				
	Toplam	3879.160	99					

Tablo 7'de anne ve baba öğrenim durumuna göre çocukların ŞÇDPİÖÖ puanlarının ANOVA testi sonuçları incelendiğinde, çocukların ŞÇDPİÖÖ puan ortalamalarının anne ve baba öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>.05$).

Tablo 8. Annenin çalışma durumuna göre çocukların ŞÇDPİÖÖ puanlarına ilişkin t testi sonuçları

	Annenin Çalışma Durumu		N	\bar{x}	ss	sd	t	p
	Çalışıyor	Çalışmıyor						
ŞÇDPİÖÖ toplam puanları	Çalışıyor		45	45.7556	5.26634	.78506	-.035	.972
	Çalışmıyor		55	45.8000	7.01691	.94616		

Tablo 8'de anne çalışma durumuna göre çocukların ŞÇDPİÖÖ puanlarının t testi sonuçları incelendiğinde, çocukların ŞÇDPİÖÖ puan ortalamalarının anne çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>.05$).

Tablo 9. Algılanan gelir durumuna göre çocukların SÇDPİÖÖ puanlarına ilişkin ANOVA testi sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	24.545	2	12.272	.309	.735
Gruplar İçi	3854.615	97	39.738		
Toplam	3879.160	99			

Tablo 9’da algılanan gelir durumuna göre çocukların SÇDPİÖÖ puanlarının ANOVA testi sonuçları incelendiğinde, çocukların SÇDPİÖÖ puan ortalamalarının algılanan gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>.05$).

Tartışma

Bu çalışma 9-12 yaş grubundaki çocukların evcil hayvana sahip olma durumlarının psikolojik iyi oluşları üzerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bununla birlikte çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri çocuğa ve aileye ilişkin değişkenlerle de incelenmiştir. Araştırmanın ilk ve en önemli bulgusu evcil hayvana sahip olan ve evcil hayvana sahip olmayan çocukların duygusal ve psikolojik iyi oluş puanlarının anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğiidir. Evcil hayvan sahibi olan çocukların duygusal ve psikolojik iyi oluş puanları evcil hayvan sahibi olmayan çocukların puanlarından daha yüksektir. Bu çalışmada çocukların evcil hayvan sahipliği psikolojik iyi oluşlarını olumlu etkilemiştir. Bu durum yapılan diğer araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. McNicholas ve arkadaşları (2005) da evcil hayvan sahipliği ve sağlık konusundaki incelemelerinde evcil hayvan sahipliği için yaygın olarak belirtilen bir neden olan refakatçiliğin eğlence, rahatlama ve sansürsüz kendiliğindenlik gibi içsel tatminler sağladığını belirtmişlerdir. Hayvanların arkadaşlığının günlük olarak olumlu ruh sağlığını geliştirmede önemli olduğunu ruh sağlığına yönelik tehditleri, gerçek veya algılanan stres faktörlerinden korunmada da özel bir değere sahip olduğunu vurgulamışlardır. Purewal ve arkadaşları (2017) evcil hayvanlar ve çocuk/ergen gelişimini inceledikleri sistematik derleme çalışmalarında 22 çalışmayı değerlendirmişler ve çocuklukta evcil hayvan sahipliğinden kaynaklanan çok çeşitli duygusal sağlık yararları arasında (özellikle benlik saygısı ve yalnızlık) bir ilişki olduğuna dair kanıtlar bulmuşlardır. Başka çalışmalarda da evcil hayvana sahip olmanın psikolojik fayda sağladığı belirlenmiştir. Bunlar, evcil hayvana sahip çocukların daha yüksek benlik saygısına, daha pozitif ruh haline, daha fazla yaşam doyumuna ve düşük yalnızlık seviyelerine sahip olduklarını içeren çalışmalardır (Herzog, 2011; Paul ve Serpell, 1996). Van Houtte ve Jarvis (1995) 8-13 yaş grubu 130 çocukla yapmış oldukları araştırmalarında evcil hayvan sahibi olan çocukların olmayan çocuklara göre daha yüksek benlik saygısına sahip olduklarını saptamışlardır. Amerika’da 4-10 yaşları arasında köpek sahibi olan ve olmayan toplam 643 çocuğun dahil olduğu başka bir çalışmada köpeğe sahip olmanın çocukluk kaygısı olasılığının azalmasıyla ilişkili olduğu bulunmuştur (Gadomski, Scribani, Krupa, Jenkins, Nagykaldi ve Olson, 2015). McNicholas ve Collis (2001) 7-8 yaşındaki 22 çocuk ile çocukların kişisel ilişkilerinden elde ettikleri sosyal destek temsillerini belirlemek için evcil hayvanlarından aldıkları desteği insan ilişkilerinden aldıkları destekle karşılaştırmalı olarak inceledikleri çalışmalarında da evcil hayvanlar rahatlık, saygınlık desteği ve sırdaşlar olarak öne çıkmışlardır. Özellikle çocuk hasta olduğunda kediler rahatlatıcı olarak görülürken köpekler çocuk hasta olduğunda rahatlatıcı, çocuk korktuğunda destekleyici ve refakatçi/oyun arkadaşı olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle köpeklerin ve kedilerin psikolojik destek sağlamak için özel ilişkiler sunduğu görülmüştür. Evcil hayvanların genellikle insan ilişkilerinden daha üst sıralarda yer aldığı, rahatlık ve saygınlık desteği sağladığı, hayvanların bir sırdaş gibi görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar neticesinde, çocukların sosyal ağlarında evcil hayvanların önemli bir yeri olduğu ve çocukları psikolojik açıdan olumlu desteklediği söylenebilir. Literatürde de evcil hayvanların duygusal sağlığı olumlu yönde etkileme, kaygı ve depresyonu azaltma potansiyeline sahip olabileceği

belirtilmektedir (Purewal, vd., 2017). Arkadaş canlısı bir köpekle etkileşime girmek strese karşı fizyolojik tepkileri azaltan oksitosin salınımı yoluyla kortizol seviyesini düşürebilmektedir (Beetz, vd., 2012). Oksitosin sisteminin aktivasyonu gibi fizyolojik mekanizmalar, hayvanlarla temas halinde olan insanlar için psikolojik stresin bu şekilde azalmasını kısmen açıklayabilir (Purewal, vd., 2017). Vidovic, Stetic ve Bratko (1999) okul çağındaki evcil hayvan sahibi çocuklar ile evcil hayvanı olmayan çocukların sosyo-duygusal özelliklerini karşılaştırmak amacıyla yaptıkları araştırmalarında evcil hayvanı olan çocukların empati, prososyal yönelim ve evcil hayvan bağlanmasına ilişkin puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğunu belirlemiştir. Özel gereksinimli çocuklarla yapılan çalışmalarda da özellikle otizmliler çocukların nesnelere, oyuncaklara ya da bir kişiye kıyasla köpekle daha sık ve daha uzun süreli etkileşim kurdukları görülmüştür (Martin ve Farnum, 2002; Prothmann, Ettrich ve Prothmann, 2009). Tüm bu araştırma sonuçları da evcil hayvan etkileşimlerinin çocukların sosyal duygusal iyi oluşlarında olumlu etkileri göstererek bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Bir hayvanla etkileşim başlı başına bir sosyal davranış biçimidir. Scoresby ve arkadaşları (2021) 54 makaleyi analiz ettikleri sistematik derleme çalışmalarında değerlendirdikleri araştırmaların %38'inde evcil hayvan sahibi olmanın ruh sağlığı üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu belirlemiştir. Sonuç olarak evcil hayvanlarla temasın ruhsal sağlık sorunları olan veya olmayan çocuklarda sosyal etkileşimi ve işleyişi geliştirme potansiyeline sahip olduğu belirtilmektedir (Beetz vd., 2012). Konuyla ilgili yapılmış tüm bu araştırma sonuçları dikkate alındığında araştırmanın bulgularının bu çalışmaları destekler nitelikte olduğu ve evcil hayvan sahipliğinin çocuğun sosyal duygusal gelişimini olumlu yönde destekleyerek psikolojik iyi oluşuna katkı sağladığı söylenebilir. Araştırmada ayrıca evcil hayvana sahip olma süresinin çocukların psikolojik iyi oluş puanlarında etkili olmadığı saptanmıştır. Literatürde evcil hayvan sahipliği süresine ilişkin karşılaştırma yapılabilecek bir bulguya rastlanılmamıştır. Bu nedenle bu sonuç çocukların evcil hayvana kısa süreli ya da uzun süreli sahip olmasının psikolojik iyi oluşta etkili bir değişken olmadığı, evcil hayvanla doyum sağlayan bir etkileşimin süreden bağımsız olarak etkili olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada çalışma grubundaki tüm çocukların (evcil hayvana sahip olan ve olmayan) duygusal ve psikolojik iyi oluş puanları çocuğa ve aileye ait çeşitli değişkenler açısından da incelenmiştir. Çocukların psikolojik iyi oluş puanlarının, cinsiyete, kardeş durumuna, doğum sırasına, anne-baba öğrenim durumuna, anne çalışma durumuna ve algılanan gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu sonuçlar, alanyazındaki araştırma sonuçlarıyla benzerlik ve farklılıklarına göre karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada çocukların psikolojik iyi oluş puanlarında cinsiyet faktörünün etkili bir değişken olmadığı saptanmıştır. Ancak çocuklarda psikolojik iyi oluş üzerine alanyazındaki çalışmalar incelendiğinde çoğunlukla cinsiyetin etkili olduğuna ilişkin sonuçlar olduğu görülmektedir. Geng ve He'nin (2021) 10 ile 15 yaş arası 2466 Çin'li çocuğun psikolojik iyi olmalarındaki cinsiyet farklılıklarını inceledikleri çalışmalarında kızların erkeklerden daha yüksek psikolojik iyi oluş bildirdiğini saptamışlardır. Yapılan başka bir araştırmada ise, Roothman, Kirsten ve Wissing (2003), 18 yaş ve üstündeki 384 birey ile yürüttükleri "Psikolojik İyi Oluş Yönünden Cinsiyet Farklılıkları" adlı çalışmada, erkeklerin daha çok zihinsel, bedensel ve benlik iyi oluşlarının yüksek çıktığını, kızların ise duygusal ve ruhsal iyi oluşlarının yüksek çıktığını bulmuşlardır. Ayrıca, Avrupa ve Kuzey Amerika'da uluslararası bir çalışma, psikolojik şikayetlerdeki cinsiyet farklılıklarının yaşla birlikte arttığını göstermektedir (Savoye, Moreau, Brault, Leveque ve Godin, 2015). Bu çalışmada cinsiyetin etkili bir faktör olmaması kültürel farklılıklarla hem de yaş grubunun son çocukluk dönemine karşılık gelmesi ile açıklanabilir. Çünkü genellikle alanyazındaki araştırmaların ergenlik dönemini çocuklarla gerçekleştirildiği görülmüştür. Karşılaştırma yapabilmek için orta ve son çocukluk dönemine ilişkin daha fazla bulguya ihtiyaç olduğu söylenebilir. Araştırmada ayrıca çocukların psikolojik iyi oluş puanlarında kardeşe sahip olma durumunun etkili olmadığı belirlenmiştir. Geerts-Perry ve arkadaşları (2021) 8-11 yaşındaki çocuklarla aile işlevi ve kardeş ilişki dinamiklerinin çocukların psikolojik iyi oluşlarına etkisini araştırmışlardır. Sonuç olarak, aile işlevinin ve kardeşler arasındaki dinamiklerin çocukların psikolojik iyi oluşlarını etkilediğini

bulmuşlardır. Aile işlevi ve kardeşler arasındaki dinamikler olumsuz ise çocuğun psikolojik iyi oluşunun kümülatif olarak olumsuz etkilendiği sonucuna ulaşmışlardır. Bu araştırma sonucu için çocuğun tek olması ya da kardeşinin olması psikolojik iyi oluş puanlarını etkilemede tek başına yeterli olmayabilir. Kardeşinin olup olmamasının yanı sıra çocuğun mizacı, aile dinamikleri, çevresiyle girmiş olduğu iletişim gibi faktörler psikolojik iyi oluş puanlarını etkileyebilir. Ayrıca bu çalışmanın diğer çalışmalara göre daha küçük örnekleme grubuyla yapılmış olması da bu farklı sonuçları açıklayabilir. Çalışmada çocukların psikolojik iyi oluş puanlarının doğum sırası değişkenine göre de anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde, doğum sırasının bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerine etki ettiği yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Sharma ve Srimathi (2014) 18 yaş ve üstü 273 birey ile psikolojik iyi olma durumunu doğum sırasına göre inceledikleri araştırmalarında ilk çocukların kardeşleri doğmadan önce kendilerinin sürekli merkezde olmalarının onları psikolojik yönden mutlu ettiğini ancak bir kardeşin doğumuyla psikolojik iyi oluşlarının olumsuz yönde etkilendiğini bulmuşlardır. Ortanca olan çocuğun ise, ailede konumunu belirlemiş ilk çocuk ile sürekli ilgi gören son çocuk arasında sıkışıp kalan ve psikolojik yönden kendilerini ihmal edilen birey olarak gördüklerini bulmuşlardır. Ancak ortanca çocukların psikolojik olarak sürekli bir savaş halinde oldukları ve hırslı bir kişilik geliştirdikleri ortaya çıkmıştır. Son çocuk olanların psikolojik iyi oluşları incelendiğinde ise ailesi tarafından sürekli takip edilen olduklarını düşündükleri için cesaret duygularının diğer kardeşlerine göre daha az olduğu bulunmuştur. Bu durumda son çocukların aile dışındaki ortamlarda, girişken ve yenilikçi bir yol seçerek psikolojik yönden kendilerini rahatlatılabildikleri bulunmuştur. Sonuç olarak bakıldığında bu çalışmada bireylerin psikolojik iyi oluşlarının doğum sırasına göre farklılık gösterdiğini bulunmuştur. Sun ve Qian (2017) Çin’de yaşayan erkek çocuklarla yaptıkları çalışmalarında tek kardeş olan erkek çocukların psikolojik iyi oluş puanlarının ikinci ve üçüncü sıradaki erkek çocukların puanlarından düşük olduğu bulunmuştur. Üçüncü sırada doğan erkek çocuğun psikolojik iyi oluş puanı, tek olan çocuğa göre biraz daha yüksek, birinci ve ikinci sırada doğan çocukların puanlarına göre daha düşük çıkmıştır. Alanyazında psikolojik iyi oluş ve doğum sırası arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların ergenlik ve 18 yaş üstü bireylerle yapıldığı görülmektedir. Bu yaş grubuna ilişkin çalışmaya rastlanmadığından bu çalışmadaki örnekleme doğum sırasının farklılık göstermeme nedeni ebeveynlerin çocukları arasında herhangi bir ayırım yapmadan eşit davranabilmeleriyle yani ebeveyn tutumlarıyla açıklanabilir. Ayrıca bu çalışma grubunu oluşturan 9-12 yaş grubu çocuklarının ergenlik dönemindeki çocuklara göre daha olumlu duygulara sahip olduğu varsayılarak bu gelişim döneminde psikolojik iyi oluşta doğum sırasının etkili bir değişken olmadığı düşünülebilir. Araştırmanın diğer bir bulgusu da çocukların psikolojik iyi oluş puanlarında anne-baba öğrenim durumunun etkili bir değişken olmadığıdır. Schlechter ve Milevsky (2010) de ergenlik dönemindeki çocukların ebeveynlerinin eğitim düzeyi ile çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri ve akademik başarı düzeyi arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışma sonucunda ebeveyn eğitim düzeyi ile ergenlerin psikolojik iyi oluşları ve akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını saptamışlardır. Bu sonuç araştırmanın bulgusu ile paralellik göstermektedir. Bu sonuçlara bağlı olarak ebeveynlerin çocukları ile etkili iletişim kurabilmeleri, ebeveyn-çocuk uyumu ve ev içi dinamikleri öğrenim durumundan bağımsız olarak çocukların psikolojik iyi oluş düzeylerinde belirleyici olabilir. Çünkü çocukların psikolojik iyi oluşu farklı bağlamsal faktörlerden de etkilenebilmektedir. Çalışma grubumuzun çoğunluğu öğrenim durumu yüksek ailelerden oluştuğu için, ebeveynliğe ilişkin bilinç düzeylerinin yüksek olduğu düşünüldüğünden, anne-baba öğrenim durumunun çocukların psikolojik iyi oluş puanlarını etkilemediği söylenebilir. Ayrıca çocukların psikolojik iyi oluş puanları anne çalışma durumuna göre incelenmiş ancak anne çalışma durumunun psikolojik iyi oluş puanları üzerinde etkili olmadığı bulunmuştur. Alanyazın incelendiğinde, çalışan annelerin çocukları ile birlikte vakit geçiremedikleri için kendilerini suçlu hissettikleri ve buna bağlı olarak aile içinde olumsuz tutumların ortaya çıktığı, çocukların psikolojik iyi oluşlarının bu durumdan olumsuz yönde etkileyebileceği belirtilmektedir (Yavuzer ve Demir, 2016, s.11). Ancak araştırmanın bu bulgusu doğrultusunda annenin çalışma durumundan bağımsız olarak annenin çocuğuyla nitelikli zaman geçirmesinin, pozitif ebeveynlik uygulamalarının, çocuğuyla etkili iletişim kurabilmesinin

psikolojik iyi oluşlarında belirleyici olabileceği söylenebilir. Son olarak da çocukların psikolojik iyi oluş puanları algılanan gelir durumuna göre incelenmiş ancak psikolojik iyi oluş puanlarına anlamlı düzeyde etki etmediği bulunmuştur. Geçgin ve Sahanç (2017) yaptıkları çalışmalarında çocukların psikolojik iyi oluşlarını gelir durumları ile ilişkilendirmiş ve gelir durumu yüksek olan çocukların gelir durumu düşük olan çocuklara göre psikolojik iyi oluş puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bu araştırma farklı düzeylerde gelir durumuna sahip ailelerle ve örneklem sayısı daha fazla bir grupta gerçekleştirilmiştir. Ancak bu araştırmanın örneklem grubunda düşük sosyo ekonomik düzeye sahip aile bulunmadığından gelir durumu çocukların psikolojik iyi oluşlarında etkili olmamış olabilir. Çünkü çalışmanın örnek grubunu oluşturan çocukların ailelerinin çoğu orta ve iyi düzeyde gelir durumu belirtmişlerdir. Ancak geniş ampirik kanıtlar ekonomik dezavantajın çocukların psikolojik gelişimi ve iyiliği üzerindeki olumsuz etkisini desteklemektedir (Evans vd., 1998; Li vd., 2019; Shek, 2008).

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda evcil hayvana sahip olan çocukların psikolojik iyi oluş puanlarının evcil hayvana sahip olmayan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve evcil hayvana sahip olma süresinin ise çocukların psikolojik iyi oluş puanları üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Bu bulgu doğrultusunda evcil hayvan sahipliği ve bunun getirdiği çocuk-hayvan etkileşiminin çocukların psikolojik iyi oluşlarında önemli bir faktör olacağı düşünülebilir. Ayrıca çalışmada evcil hayvan sahibi olan ve olmayan tüm çocukların psikolojik iyi oluş puanlarında cinsiyet, kardeş durumu, doğum sırası, anne baba öğrenim durumu, anne çalışma durumu ve algılanan gelir durumu değişkenlerinin etkili olmadığı belirlenmiştir.

Çalışmanın sonucunda evcil hayvana sahip olan çocukların psikolojik iyi oluş puanları yüksek çıktığından ebeveynlerin çocuklarını hayvanlarla daha fazla vakit geçirmesi ve sorumluluk alması için desteklemelerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ebeveynler çocuklarının evcil hayvanlara olan ilgi ve isteklerine uygun tepkiler vermeli ve bu etkileşim için fırsat sunmalıdırlar. Evcil hayvana sahip olamayan çocuklar için hayvan barınağı ziyaretleri yapılabilir ya da sokaktaki hayvanlarla yakından ilgilenmesi sağlanabilir. Çocuklardaki duygu ve davranış problemlerine yönelik hazırlanacak müdahale programlarına evcil hayvan sorumluluğu veremeye ilgili etkinlikler dahil edilebilir. Günümüzde hayvan destekli müdahalelerin (hayvan destekli terapi ve aktiviteler dahil olmak üzere) değeri geniş çapta kabul edilmektedir. Çocukların ilerleyen yıllarda sağlıklı psikolojiye sahip olabilmeleri için çocukluk döneminde davranışsal ve duygusal yeterliliklerini teşvik edecek koruyucu ve önleyici stratejilerin önemli olduğu bilinmektedir. Bu nedenle evcil hayvanların psikolojik iyi oluş üzerindeki olumlu etkisi dikkate alındığında, çocuk ve evcil hayvan etkileşimlerinin ebeveynler ve uzmanlar tarafından daha fazla önemsenmesi ve teşvik edilmesi önerilebilir. Ayrıca özellikle yerel yönetimler ve üniversiteler çocukların hayvan sevgisini destekleyen çeşitli projeler gerçekleştirerek çocuklara hayvanlarla etkileşim fırsatlarının sunulacağı ve çocukların sorumluluk alarak aktif olabileceği çeşitli etkinlikler düzenleyebilirler.

Genel olarak evcil hayvan sahipliği ve çocukların evcil hayvanlarla olan bağlarının öneminin yeterince çalışılmadığı ve bu konuda daha fazla araştırma sonucuna ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Çocukların evcil hayvanlarla etkileşiminin tüm gelişim alanlarıyla ilişkilerinin inceleneceği ileriye dönük çalışmalar gereklidir. Konu ile ilgili betimsel tarama, ilişkisel ve deneysel modelde araştırmalar yapılarak konuya ilişkin farklı değişkenler çalışılabilir. Bu araştırmada küçük bir örneklem grubu ve orta ve son çocuk döneminde olan çocuklarla ile çalışılmıştır. Sonraki araştırmaların daha geniş örneklem grupları ve farklı gelişim döneminden çocuklar ile gerçekleştirilmesi önerilebilir. Evcil hayvana sahip olan çocuklar ile yapılabilecek diğer çalışmalarda evcil hayvana sahip olmanın çocukların sosyal becerileri, doğaya duyarlılıkları, sorumluluk duygusu, öz düzenleme becerileri, duygu düzenleme becerileri, benlik saygısı, empati düzeyleri, duygu ve davranış problemleri ve akademik başarılarıyla ilişkileri farklı gelişim dönemindeki çocuklarla çalışılabilir.

Kaynakça

- Abed, N., Pakdaman, S., Heidari, M., & Tahmassian, K. (2016). Developing psychological well-being scale for preschool children. *Global Journal of Healthscience*, 8(11), 104-111.
- Akın, A., Yılmaz, S., Özen, Y., Raba, S. ve Özhan, Y. (2016). *Stirling çocuklar için duygusal ve psikolojik iyi oluş ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirliği*. V. Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları.
- Alyüz, Z., ve Güngör Aytar, F.A, (2017). *Evde hayvan besleyen ve beslemeyen 10-12 yaş çocukların empatik eğilim, ahlaki yargı ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. 1 St. International Symposium On Social Sciences and Educational Research.
- Amerijckx, G., & Humblet, P. C. (2014). Child well-being: what does it mean?. *Children & Society*, 28(5), 404-415.
- Atan, A., & Buluş, M. (2021). Çocuklarda psikolojik iyi oluş: bir model önerisi ve ölçek geliştirme çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 54(54), 100-132.
- Axford, N. (2009). Child well-being through different lenses: why concept matters. *Child & Family Social Work*, 14(3), 372-383.
- Beck, A.M., & Katcher, A.H., (2003). Future directions in human-animal bond research. *American Behavioral Scientist* 47(1), 79-84.
- Beetz, A., Uvnäs-Moberg, K., Julius, H., & Kotrschal, K. (2012). Psychosocial and psychophysiological effects of human-animal interactions: the possible role of oxytocin. *Frontiers in Psychology*, 3, 234.
- Bergler R, & Hoff T. (2001). *The positive influence of dogs on children in divorce crises from the mother's perspective and of the child-dog relationship from the child's perspective*. Presented at The 9th International Conference on Human-Animal Interactions. Rio De Janeiro.
- Büyükcebeci, A., & Yılmaz, H. (2019). *Evcil hayvan beslemeye karşı yaklaşımın bazı kişilik özellikleri açısından incelenmesi*. 3. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi (ICOESS), Muğla.
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Christner, N., Essler, S., Hazzam, A., & Paulus, M. (2021). Children's psychological well-being and problem behavior during the covid-19 pandemic: an online study during the lockdown period in germany. *PloS one*, 16(6), 1-17.

- Dündar, Z., & Demirli, C. (2018). Medeni durumları farklı olan bireylerin psikolojik iyi olma düzeylerinin incelenmesi. *EducationalReflections*, 2(2), 1-10.
- Eaude, T. (2009). Happiness, emotional well-being and mental health—what has children's spirituality to offer?. *International Journal of Children's Spirituality*, 14(3), 185-196.
- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri: yaklaşım, yöntem ve teknikler*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Evans, G. W., Lepore, S. J., Shejwal, B. R., & Palsane, M. N. (1998). Chronic residential crowding and children's well-being: an ecological perspective. *ChildDevelopment*, 69(6), 1514-1523. doi: 10.2307/1132129
- Gadomski, A. M., Scribani, M. B., Krupa, N., Jenkins, P., Nagykaldi, Z., & Olson, A. L. (2015). Peer reviewed: pet dogs and children's health: opportunities for chronic disease prevention?. *Preventing chronic disease*, 12(E205), 1-10. doi: 10.5888/pcd12.150204
- Geçgin, F. M., & Sahraç, Ü.(2017). Belirsizliğe tahammülsüzlük ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki. *Özgün Araştırma Dergisi*. 7(4), 739-755.
- Geerts-Perry, A. T., Riggs, S. A., Kaminski, P. L., & Murrell, A. (2021). Psychological well-being and family functioning in middle childhood: the unique role of sibling relational dynamics. *Journal of Family Issues*, 42(12), 2965-2985.
- Geng, Y., & He, L. (2021). Gender differences in children's psychological well-being in mainland china: risk and protective factors. *Applied Research in Quality of Life*, 1-21.
- Grajfoner, D., Ke, G. N., & Wong, R. M. M. (2021). The effect of pets on human mental health and wellbeing during covid-19 lockdown in malaysia. *Animals*, 11(9), 2689.
- Haskaya Suna, A. (2019). Türkiye'de yaşayan evcil hayvan sahiplerinin bütüncül psikoterapi perspektifinden analizi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, (2)3, 131-153.
- Herzog, H. (2011). The impact of pets on human health and psychological well-being: fact, fiction, or hypothesis?. *Current Directions in Psychological Science*, 20(4), 236-239.
- Holte, A. (2014). Psychology of child well-being. *Handbook of Child Well-Being*, 1(1), 555–631.
- Huppert, F. A. (2009). Psychological well-being: evidence regarding its causes and consequences. *Applied Psychology: Healthand Well-Being*, 1(2), 137-164.
- Kanbur, E., & Mazioğlu, V. (2021). Psikolojik iyi oluşun iş becerikliliği üzerine etkisi. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 10(2). 1839-1857.
- Kılıç, S. (2013). Örnekleme yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3(1), 44-6.

- Lakatos, M. & Vejnelka, L., (2018). Značaj životinja zadjecu: implikacije zapomagačke profesije. *LjetopisSocijalnogRada*. 25(1), 101-130.
- Li, C., Wu, Q., & Liang, Z. (2019). Effect of poverty on mental health of children in rural china: the mediating role of social capital. *Applied Research in Quality of Life*, 14(1), 131–153. doi: 10.1007/s11482-017-9584-x
- Liddle, I., & Carter, G.F.A. (2015). Emotional and psychological well-being in children: the development and validation of the stirling children’s well-being scale. *Educational Psychology in Practice*, 31(2), 174-185.
- Ling, D. S., Kelly, M., & Diamond, A. (2016). Human-animal interaction and the development of executive functions. In L. S. Freund, S. McCune, L. Esposito, N. R. Gee, & P. McCardle (Ed), *The social neuroscience of human-animal interaction* (ss. 51–72). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/14856-004>
- Martin, F., & Farnum, J. (2002). Animal-assisted therapy for children with pervasive developmental disorders. *Western Journal of Nursing Research*, 24(6), 657-670.
- McNicholas, J., & Collis, G. M. (2001). Children's representations of pets in their social networks. *Child: Care, Health and Development*, 27(3), 279-294.
- McNicholas, J., Gilbey, A., Rennie, A., Ahmedzai, S., Dono, J.A., & Ormerod, E., (2005). Pet ownership and human health: a brief review of evidence and issues. *British Medical Journal* 331(7527), 1252–1254.
- Melson, G. F. (2003). Child development and the human-companion animal bond. *American behavioral scientist*, 47(1), 31-39.
- Memiş, A. K., & Duran, N. O. (2019). İlkokul öğrencilerinde okul nezaket algısı ve psikolojik ve duygusal iyi oluş arasındaki ilişkisinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 18 (4), 1671-1686.
- Ormerod, E. (2012). *The role of pets in institutions -child development and animals in schools*. 18th FECAVA /BSAVA Eurocongress, Birmingham.
- Paul, E. S., & Serpell, J. A. (1996). Obtaining a new pet dog: effects on middle childhood children and their families. *Applied Animal Behaviour Science*, 47(1-2), 17-29.
- Pollard, L.E., & Rosenberg, L.M. (2003). The strengths-based approach to child well-being: let’s begin with the end in mind. Marc H. Bornstein, Lucy Davidson, Corey L.M. Keyes, Krsitin A. Moore (Ed), *Well-Being Positive Development Across the Life Course*. (ss. 13-21). London: Mahwah, N.J. : Psychology Press.

- Poresky, R.H.; Hendrix, C. (1989). Companion animal bonding, children's home environments, and young children's social development. In Proceedings of the 21st National Biennial Meeting of the Society for Research in Child Development, Kansas City, MO, USA, 27–30 April.
- Poresky, R. H. (1990). The young children's empathy measure: Reliability, validity and effects of companion animal bonding. *Psychological Reports*, 66(3), 931-936.
- Poresky R.H. (1996). Companion animals and other factors affecting young children's development. *Anthrozoös*. 9(4), 159–168.
- Prothmann, A., Ettrich, C., & Prothmann, S. (2009). Preference for, and responsiveness to, people, dogs and objects in children with autism. *Anthrozoös*, 22(2), 161-171.
- Purewal, R., Christley, R., Kordas, K., Joinson, C., Meints, K., Gee, N., & Westgarth, C. (2017). Companion animals and child/adolescent development: a systematic review of the evidence. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(3), 234.
- Rook, D. (2014). Who gets Charlie? The emergence of pet custody disputes in family law: Adapting theoretical tools from child law. *International Journal of Law, Policy and The Family*, 28(2), 177-193.
- Roothman, B., Kirsten, D. K. & Wissing, M. (2003). Gender differences in aspects of psychological well being. *South African Journal of Psychology*, 33(4), 212-218.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: a review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 141-166.
- Ryff, C. D. (1989). Beyond Ponce de leon and life satisfaction: new directions in quest of successful ageing. *International Journal of Behavioral Development*, 12(1), 35-55.
- Savoie, I., Moreau, N., Brault, M. C., Levêque, A., & Godin, I. (2015). Well-being, gender, and psychological health in school-aged children. *Archives of Public Health*, 73(1), 1-8.
- Schlechter, M., & Milevsky, A. (2010). Parental level of education: Associations with psychological well-being, academic achievement and reasons for pursuing higher education in adolescence. *Educational Psychology*, 30(1), 1-10.
- Scoresby, K.J., Strand, E., Zenithson, N.G., Brown, K.C., Stiliz, C.R., Strobel, K., Barroso, C. & Souza, M. (2021). Pet ownership and quality of life: a systematic review of the literature. *Medicine, Psychology. Veterinary Sciences*, 8(12), 332.

- Sharma, G. & Srimathi, N.L., (2014). Do psychological well-being characteristics vary with birth order?. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 19(8), 45-54.
- Shek, D. T. L. (2008). Economic disadvantage, perceived family life quality, and emotional well-being in chinese adolescents: a longitudinal study. *Social Indicators Research*, 85(2), 169–189.
- Springer, K. W., & Hauser, R. M. (2006). An assessment of the construct validity of ryff's scales of psychological well-being: method, mode, and measure menteffects. *Social Science Research*, 35(4), 1080-1102.
- Sun, H., & Qian, J. (2017). Birth order effect on general well-being of adult residents in big cities. *Advances in Psychology*, 7(12), 1500-1509.
- Van Houtte, B. A., & Jarvis, P. A. (1995). The role of pets in preadolescent psychosocial development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 16 (3), 463-479.
- Vidović, V. V., Štetić, V. V., & Bratko, D. (1999). Pet ownership, type of pet and socio-emotional development of school children. *Anthrozoös*, 12 (4), 211-217.
- Vizek-Vidović, V., Arambašić, L., Keresteš, G., Kuterovac-Jagodić, G., & Vlahović-Štetić, V. (2001). Pet ownership in childhood and socio-emotional characteristics, work values and professional choices in early adulthood. *Anthrozoös*, 14 (4), 224-231.
- Yavuzer, H. & Demir, İ. (2016). *Yeni kuşak anne-babalar ve çocukları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir. Yazarlar etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca burada belirtmişlerdir.

Kurul adı: Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Tarih:01.04.2022

No:31

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : %50

2. yazar katkı oranı : %30

3.yazar katkı oranı: %20